Nationaal Comité
advies dierproevenbeleid

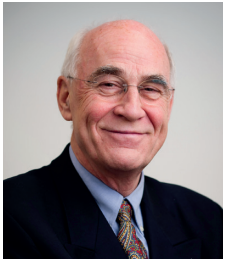
Jaarverslag Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (NCad) 2017

Het NCad en haar werkwijze

Het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (NCad) is ingesteld voor de bescherming van dieren die worden gebruikt voor wetenschappelijke doeleinden en voor onderwijs. Door advies, kennisuitwisseling en het ontwikkelen van (inter)nationale netwerken wil het NCad een belangrijke bijdrage leveren aan het minimaliseren van het proefdiergebruik, zowel nationaal als internationaal. De ethische toetsing van dierproeven en het Vervangen, Verminderen en Verfijnen (3V's) daarvan staan daarbij centraal.

Voorwoord van de voorzitter

Ik kijk terug op een enerverend jaar. 2017 was het jaar waarin ons transitie-advies de wereld rond ging en in Nederland de eerste daar uit voortvloeiende initiatieven van de grond kwamen. In dit advies uit 2016 gaven we in stappen aan hoe op termijn te komen tot de beoogde transitie naar proefdiervrije innovaties. Er is het afgelopen jaar dan ook veel gediscussieerd over wat de beste aanpak zou zijn om zowel het beleid, als het wetenschappelijk veld en het maatschappelijk belang op één lijn te brengen. De lange demissionaire regeringsperiode en de daarop volgende kabinetswisseling hebben niet bepaald wind in de zeilen geblazen, maar toch kijk ik terug op een succesvol jaar waarin een aantal aanbevelingen op de weg naar transitie zijn verwezenlijkt. Een voorbeeld hiervan was de organisatie van het nationale congres 'Nederland wereldleider in dierproefvrije innovatie' waar het NCad een grote rol had in de opzet en de uitvoering. In drie workshops werd een start gemaakt met de zogeheten streefbeelden voor het wetenschappelijk domein. Ook maakte het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), met ondersteuning van het NCad, een ambitieuze maar toch realistische roadmap voor de toekomst van proefdiervrije innovaties in het regulatoire onderzoek.

Op internationaal niveau hebben we ook niet stil gezeten. NCad-leden hebben aan meerdere verzoeken voldaan om ons advies uit te leggen, onder meer die uit Canada, Italië en Zweden. Ook van het 'World Congress on Alternatives and Animal Use in the Life Sciences' (WC10) in Seattle, USA kwam veel positieve feedback op de door ons gegeven presentaties. Samenwerken met experts en organisaties uit zowel binnen- als buitenland ziet het NCad als noodzaak om vervanging, vermindering en verfijning van dierproeven te realiseren. Het verheugt me te zien dat de in 2017 ingezette initiatieven voor transitie naar proefdiervrije innovatie (TPI) in 2018 zijn voortgezet. Tot mijn spijt is Ger de Peuter als algemeen secretaris van het NCad vertrokken naar zijn volgende post. Ger startte in 2015 als kwartiermaker en heeft de afgelopen jaren zijn sporen als algemeen secretaris meer dan verdiend. Zijn kennis en ervaring in het werkveld werden zeer op prijs gesteld. Daarenboven wist Ger zich feilloos op te stellen als onpartijdige raadpleger en verbindende kracht tussen het beleid en het onafhankelijke NCad.

In dit jaarverslag vindt u een overzicht van de belangrijke activiteiten die het NCad in 2017 heeft ondernomen: van congressen tot deelname aan rondetafelgesprekken en werkgroepen.

Samen met de nieuwe secretaris, het ondersteunend bureau, alle NCad-leden én politiek, zowel als belangengroeperingen kijk ik uit naar een goede samenwerking in 2018. Een samenwerking waarmee we weer dichter bij ons doel komen: een toekomst waar proefdieren niet meer nodig zijn.

Herman Koëter
Voorzitter NCad

Inhoudsopgave

Voorwoord van de voorzitter 3

1. Inleiding 5

2. Het Comité 7

3. Adviezen 9
   - *3.1 Handreiking Synthesis of Evidence* 9
   - *3.2 Water- en voedselrestrictie bij proefdieren* 9
   - *3.3 Dieren in voorraad gedood, deel 2* 10

4. Werkwijze 11

5. Implementatie eerder uitgebrachte adviezen 13
   - *5.1 Transitie naar dierproefvrije innovaties* 13
   - *5.2 Uitwerking streefbeelden* 14
   - *5.3 Indicatoren, beheer en benutting van gegevens voor monitoren van proefdiergebruik en 3V-alternatieven* 14

6. Instanties voor Dierenwelzijn 16

7. Internationaal 17

8. Communicatie 18

9. Financiën 19

1. Inleiding

Het Nationaal Comité Advies Dierproevenbeleid (NCad) is ingesteld voor de bescherming van dieren die worden gebruikt voor wetenschappelijke doeleinden en voor onderwijs. Het NCad wil een belangrijke bijdrage leveren aan het minimaliseren van proefdiergebruik, zowel nationaal als internationaal. Dit doet het NCad door het uitbrengen van advies, gevraagd en ongevraagd, en het ontwikkelen van nationale en internationale netwerken. De ethische toetsing van dierproeven en het Vervangen, Verminderen en Verfijnen (3V's) staan daarbij centraal.

In 2017 heeft het NCad onder andere gewerkt aan een drietal adviezen. Deze worden in 2018 uitgebracht. Het betreft adviezen over water- en voedselrestrictie bij proefdieren, over het tweede deel van het advies 'dieren in voorraad gedood' en een handreiking voor alle onderzoekers om in de voorbereiding van een projectvoorstel zoveel mogelijk kennis te vergaren die het projectplan te onderbouwen: een zogenaamde Synthesis of Evidence.

Het NCad heeft in 2017 ook gewerkt aan het verder uitdragen van haar eerder uitgebrachte adviezen. Hierbij lag de nadruk op het advies 'Transitie naar proefdiervrij onderzoek'. Zowel nationaal als internationaal was er veel aandacht voor dit advies en heeft het NCad haar standpunten hierover uitgebreid over het voetlicht gebracht in lezingen, workshops en presentaties.

In dit jaarverslag vindt u een beknopt overzicht van de activiteiten van het NCad in 2017.

2. Het Comité

Het NCad bestaat uit zeven leden. Zij zijn benoemd door het ministerie van Economische Zaken (EZ).

In 2017 bestond het NCad uit:

Herman Koëter (voorzitter)
Managing Director Orange House Partnership

Henriëtte Bout (plaatsvervangend voorzitter),
Ethicus, Universitair Docent Beroepsethiek(UvA), senior-adviseur Bureau Integriteit Gemeente Amsterdam

Reineke Hameleers,
Directeur Eurogroup for Animals

Coenraad Hendriksen,
Instituut voor Translationele Vaccinologie en emeritus hoogleraar Alternatieven voor dierproeven, Universiteit Utrecht

Wim de Leeuw,
Hoofd Instantie voor Dierenwelzijn Universiteit Utrecht en UMC Utrecht

Jan-Bas Prins,
Hoogleraar Proefdierwetenschappen Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) en directeur Proefdiercentrum LUMC

Pieter Roelfsema,
Directeur Nederlands Herseninstituut (KNAW), hoogleraar Universiteit van Amsterdam (AMC-UvA)

Het comité wordt gefaciliteerd door het Ondersteunend Bureau Dierproeven en Alternatieven (OBDA). De medewerkers van het bureau hebben een aanstelling bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl).

RVO.nl verschaft tevens ondersteunende diensten voor het NCad op het gebied van huisvesting, financiën, ICT, juridische zaken en communicatie.

Het NCad komt een keer per maand bij elkaar, behalve in de maand augustus. In 2017 werd ook in de maand juni niet vergaderd: deze is middels een schriftelijke ronde afgehandeld. De verslagen van de vergaderingen worden gepubliceerd op de website: *www.NCadierproevenbeleid.nl.*

Missie en Visie Nationaal Comité advies dierproevenbeleid.

Missie

Het NCad brengt vanuit haar wettelijke opdracht zichtbare verbeteringen tot stand gericht op het Vervangen, Verminderen en Verfijnen van dierproeven en de ethische toetsing daarvan in onderzoek en onderwijs. Vanuit de erkenning van de intrinsieke waarde van dieren, staat de bescherming van dieren die worden beoogd voor wetenschappelijke doeleinden voorop. Het NCad streeft naar transitie naar innovatief proefdiervrij onderzoek met behoud van wetenschappelijke kwaliteit en veiligheid.

Visie

Nederland heeft de ambitie in 2025 koploper proefdiervrije innovaties te zijn en op internationaal niveau een voorbeeld-functie te verwerven. Het NCad draagt daaraan bij met beleids-adviezen over de zorgvuldige toepassing van het 3V-principe en de versnelling van de transitie naar innovatief proefdiervrij onderzoek. Hierbij is het bereiken van maatschappelijk draagvlak belangrijk, evenals kennisdeling en samenwerking met stakeholders.

Het NCad is een nationale speler die in samenwerking met andere Nationale Comités (NC) op Europees niveau een voortrekkerspositie inneemt en haar adviezen internationaal uitdraagt.

Het NCad heeft een kritische blik op de waarde en positie van dierproeven in het onderzoek en onderwijs.

3. Adviezen

Het NCad kan door diverse instellingen om advies worden gevraagd. Naast de minister van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid (LNV) als de grootste 'klant' kunnen ook andere ministeries en instituties zoals de Instanties voor Dierenwelzijn (IvD's), de Centrale Commissie Dierproeven (CCD) of andere organisaties een adviesvraag indienen. Het NCad overweegt alle verzoeken alvorens tot een besluit te komen welke verzoeken passen in de missie van het NCad en met welke prioriteit. Het NCad kan ook ongevraagd een advies uitbrengen. In 2017 heeft het NCad geen nieuwe externe verzoeken om advies ontvangen. Er is gewerkt aan drie adviezen waar eerder om is gevraagd.

3.1 Handreiking Synthesis of Evidence

In 2016 heeft het NCad een zienswijze uitgebracht over de toepassingsmogelijkheden van een Synthesis of Evidence (SoE) voorafgaand aan het opstellen van een onderzoeksplan. Aansluitend op deze zienswijze is in internationaal verband gestart met een verkenning voor een brede praktische toepassing in het veld. Op verzoek van de CCD om handvatten voor de beoordeling van het belang van onderzoeksplannen heeft het NCad met waardevolle inbreng van een internationale werkgroep een Code of Practice (CoP) opgesteld voor de toepassing van SoE's. Deze CoP wordt in 2018 afgerond en is bedoeld als handreiking voor onderzoekers die een projectvergunningaanvraag willen indienen bij de CCD. Het beoogt de onderzoeker te helpen bij het onderbouwen van zijn onderzoeksplan, met name het proefdiergebruik.

3.2 Water- en voedselrestrictie bij proefdieren

De voormalig staatssecretaris van EZ heeft in maart 2016 aan het NCad de vraag gesteld of er ruimte is voor verbetering van het dierwelzijn bij het gebruik van gereguleerde water- en voedselverstrekking bij proefdieren en of hiervoor alternatieven zijn. Water- of voedselrestrictie worden in het kader van neurocognitief onderzoek veelal toegepast om proefdieren te motiveren om taken uit te voeren. Om deze vraag te beantwoorden heeft het NCad twee werkgroepen ingesteld. Een werkgroep Niet Humane Primaten (NHP) en een werkgroep Knaagdieren. De werkgroepen bestonden uit experts vanuit het neurocognitief onderzoek, dierenwelzijn, ethiek, diergedrag en veterinaire zorg. Beide werkgroepen hebben vanuit hun expertise een bijdrage geleverd. Ook werd een literatuurstudie uitgevoerd en was er op 26 januari 2017 een maatschappelijke consultatie.

De werkgroepen kwamen beiden in 2017 vier keer bijeen. Het advies wordt begin 2018 uitgebracht.

3.3 Dieren in voorraad gedood, deel 2

Het NCad heeft naar aanleiding van haar in 2016 uitgebrachte advies, Dieren in voorraad gedood - deel 1, twee aspecten uit dit advies verder uitgewerkt. Dieren in voorraad gedood zijn de dieren die of afkomstig zijn van genetische modificatieprojecten of dieren die vóór de proef worden gedood, welke niet genetisch zijn gemodificeerd. Het betreft het opstellen van kwaliteitseisen en efficiëntie criteria, ten eerste voor het maken van genetische veranderde muizen en ratten en ten tweede voor het fokken van genetisch veranderde muizen en ratten. Per aspect werd een werkgroep samengesteld die onder leiding van het NCad de twee aspecten verder hebben vormgegeven. Het advies wordt begin 2018 uitgebracht. Het NCad is voornemens om toe te zien of en hoe dit advies in de praktijk wordt geïmplementeerd.

4. Werkwijze

Het NCad maakt bij het opstellen van haar adviezen gebruik van de kennis van het (wetenschappelijk) veld en Instanties voor Dierenwelzijn (IvD). Bijvoorbeeld door het instellen van werkgroepen. Daarnaast betrekt zij maatschappelijke organisaties in haar adviezen door het organiseren van maatschappelijk consultaties.

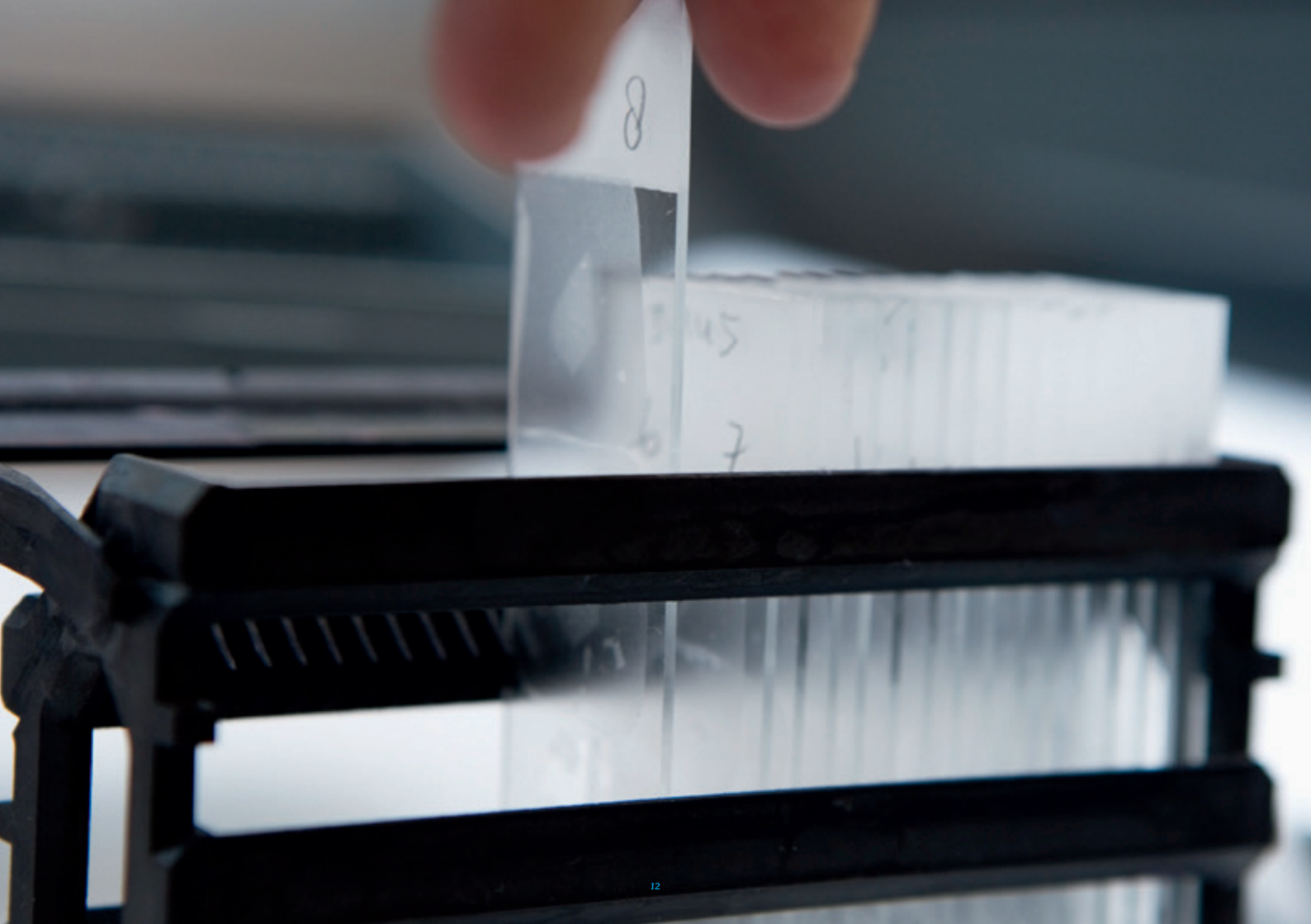
Hieronder is in een infographic weergegeven hoe het NCad te werk gaat bij het tot stand brengen van een advies.

Wettelijke taken NCad

In het kader van haar wettelijke opdracht voert het NCad de volgende taken uit:

- Het NCad brengt gevraagd en ongevraagd (en met beoogd maatschappelijk effect) adviezen uit over de aanschaf, fok, huisvesting, verzorging, en het gebruik van dieren in dierproeven, de 3V's en de transitie naar proefdiervrij onderzoek.
- Adviezen worden geadresseerd aan de centrale overheid, de Centrale Commissie Dierproeven (CCD), Instanties voor Dierenwelzijn (IvD), en waar mogelijk Dierexperimentencommissies (DEC) en instellingsvergunninghouders.
- Het NCad verbetert de kennisoverdracht over dierproeven, 3V-alternatieven en proefdiervrije innovaties en draagt beste praktijken uit in Nederland, en -via samenwerking met de National Committees (NC)- ook met andere EU-lidstaten en internationaal.
- Het NCad verbindt relevante partijen en ondersteunt de communicatie tussen en met professionals in het veld van dierproeven, 3V-alternatieven en proefdiervrije innovaties.
- Het NCad bevordert de openheid en transparantie over dierproeven, 3V-alternatieven en proefdiervrije innovaties.
- Het NCad stimuleert proefdiervrije innovaties en de ontwikkeling, valorisatie, acceptatie en toepassing van 3V-alternatieven voor dierproeven, zowel nationaal als internationaal.
  Het NCad werkt samen met andere adviesraden om proefdiervrije innovaties te verankeren in beleidsthema's als gezondheid en duurzaamheid.

8
45
7

5. Implementatie van eerder uitgebrachte adviezen

Naast de werkzaamheden aan lopende adviezen heeft het NCad zich in 2017 voornamelijk gericht op het uitdragen en een bijdrage leveren aan de verdere uitwerking van het advies 'Transitie naar proefdiervrij onderzoek'.

5.1 Transitie naar proefdiervrij onderzoek

Het advies 'transitie naar proefdiervrij onderzoek' heeft uitgebreide aandacht getrokken in binnen- en buitenland. De leden van het NCad zijn veel gevraagde experts om over dit advies toelichting te geven, getuige het aantal uitnodigingen om over dit onderwerp te spreken.

Op 27 juni vond het nationaal congres 'Nederland wereldleider proefdiervrije innovatie' plaats. Dit congres was georganiseerd door het ministerie van EZ in samenwerking met onder andere het NCad. Het NCad verzorgde drie workshops: over fundamenteel onderzoek in het domein centraal zenuwstelsel, over toegepast en translationeel onderzoek in het domein hart en vaatziekten, en over dierproeven in onderwijs en educatie.
De workshops waren enerzijds gericht op het informeren van het werkveld en anderzijds op het ophalen van kennis en ideeën.
De workshops leverden inhoudelijke aanknopingspunten voor het opstellen van streefbeelden. Ook leverde het een lijst op van deelnemers die willen bijdragen aan het opstellen van de Agenda Proefdiervrije Innovatie en de uitwerking van streefbeelden. Tevens heeft een aantal deelnemers zich gemeld voor een virtueel netwerk 'pioniers proefdiervrije innovatie'.

Het advies leidde ook in de politiek tot meer aandacht voor dit onderwerp. In september was in de Tweede Kamer een rondetafelgesprek over de ontwikkeling van proefdiervrije onderzoeksmethoden. De voorzitter van het NCad heeft hier het advies toegelicht en aangegeven waar knelpunten liggen. Ter voorbereiding op het rondetafelgesprek heeft het NCad een visie-document aangeboden. Na deze bijeenkomst hebben verschillende parlementariërs met de voorzitter gesproken over het advies en de randvoorwaarden voor de transitie.

Het NCad heeft meegeholpen aan het vormgeven van het Transitieprogramma voor proefdiervrije innovatie dat onder regie van de minister van LNV in 2018 wordt opgezet. Dit programma heeft tot doel de aanbevelingen uit het NCad advies over transitie naar dierproefvrije innovaties verder uit te werken en uit te voeren. Naast het KNAW, RIVM, ZonMw, Samenwerkende Gezondheidsfonds en de Stichting Proefdiervrij, heeft ook het NCad zitting in de (bestuurlijke) kerngroep van dit programma. Tevens levert het NCad input en capaciteit in de werkgroep die het programma uitvoert.

5.2 Uitwerking streefbeelden

In haar advies Transitie naar proefdiervrije innovaties, heeft het NCad de aanbeveling gedaan aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit om per wetenschapsdomein (fundamenteel, translationeel en regulatoir onderzoek en onderwijs) streefbeelden op te zetten.

De voormalig staatssecretaris EZ heeft deze aanbeveling overgenomen en de KNAW opdracht gegeven streefbeelden uit te werken voor het domein *'fundamenteel onderzoek'*.
Het NCad begeleidt, monitort en evalueert, in samenwerking met de KNAW, de uitwerking van deze streefbeelden,
Hiertoe vindt maandelijks overleg plaats op ambtelijk niveau.

Domeinen 'translationeel onderzoek' , 'educatie' en regulatoir onderzoek

Ook voor de te maken streefbeelden ten behoeve van de domeinen *'translationeel onderzoek' 'educatie'* en regulatoir onderzoek zijn stappen gezet.
Voor translationeel onderzoek en educatie zijn de eerste gesprekken gevoerd met de Vereniging van Universiteiten (VSNU) en de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU).
Voor Regulatoir onderzoek heeft het RIVM opdracht gekregen van het toenmalige ministerie van Economische Zaken om streefbeelden op te zetten. Het NCad heeft het RIVM hierin ondersteund door bij te dragen aan verschillende door hen georganiseerde werkgroepen en een tweetal presentaties te geven op directeuren- en medewerkersniveau.

Dit resulteerde in extra input voor het maken van de zogeheten roadmap door het RIVM.

5.3 Vervolgstappen naar aanleiding van het advies *'Indicatoren, beheer en benutting van gegevens voor monitoren van proefdiergebruik en 3V-alternatieven'*

Het NCad advies *'Indicatoren, beheer en benutting van gegevens voor monitoren van proefdiergebruik en 3V-alternatieven'* heeft een vervolg gekregen.
Naar aanleiding van dit NCad advies heeft het RIVM van de minister van EZ de opdracht gekregen om een zogeheten gegevenspakhuis op te zetten. Hiermee wordt beoogd gegevens over proefdiergebruik en 3V activiteiten op een centrale plek beschikbaar te maken. Het NCad heeft zitting in de klankbordgroep van dit project. In 2017 is drie keer overleg geweest over dit onderwerp.

6. Samenwerking Instanties voor Dierenwelzijn

Bij het maken van haar adviezen en het uitvoeren van haar activiteiten werkt het NCad samen met diverse partners. Zo was er in 2017 een versterking van de reeds goede interactie tussen het Platform van de Instanties van Dierenwelzijn (IvD's) en het NCad. Het Platform is essentieel o.a. voor het verspreiden van best practices naar alle IvDs, collega instellingen van andere EU-lidstaten en de Europese Commissie.

In 2017 vond driemaal regulier overleg plaats tussen NCad en IvD-Platform.

7. Internationaal

Het NCad wil de transitie naar dierproefvrije innovatie en het vervangen van dierproeven ook op internationaal niveau versnellen.

Het NCad heeft in 2017 het initiatief genomen om meer actief kennis uit te wisselen tussen de Nationale Comités van de verschillende Europese lidstaten. Zo zijn de eerste stappen gezet naar opzetten van een werkgroep van verschillende Nationale Comités. Vanuit de Europese Commissie is er een online platform, CIRCABC geheten, opgezet om deze onderlinge uitwisseling te faciliteren. Het NCad heeft al haar uitgebrachte adviezen gedeeld via dit platform.

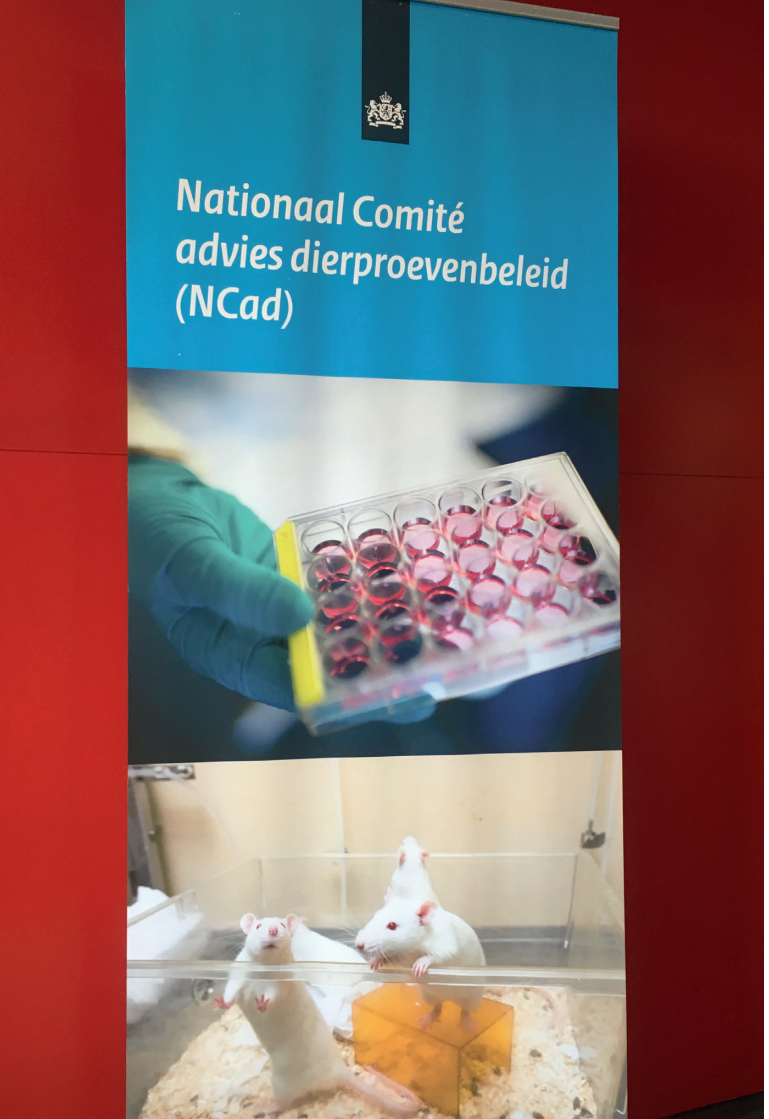
In augustus 2017 vond het 10e *'World congress for Alternatives and Animal Use in the Life Sciences' (WC10)* in Seattle, USA plaats. Dit congres is dé plek waar de laatste technologieën worden gepresenteerd voor verfijning, vermindering en vervanging van dieren gebruikt in onderzoek en innovaties op het gebied van ethiek en dierenwelzijn. Het thema van het congres was 'The 3R's in action' (De 3 V's – Vervangen, Verfijnen, Verminderen – in actie). Tijdens dit prestigieuze congres heeft het NCad drie presentaties gegeven waaronder over het advies *'Transitie naar proefdiervrij onderzoek'*. Er was veel aandacht voor dit onderwerp wat het NCad nieuwe contacten met 3V-experts uit diverse landen heeft opgeleverd. De twee andere presentaties betroffen het advies *'Rehoming of former laboratory animals'* en *'Preventing, recognizing and combating pain in laboratory animals'*. Naast deze activiteiten zijn tijdens dit congres tevens van alle door het NCad uitgebrachte adviezen posterpresentaties gehouden.

Voor het nieuw opgerichte Canadese *Centre for Alternatives to Animal Methods* is een presentatie gegeven in de vorm van een film met uitleg over het transitie-advies. De film werd enthousiast ontvangen door de deelnemende de burgers, politici, Niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en onderzoekers.

Op uitnodiging van de Zweedse dierenbescherming heeft het NCad in juli een dag deelgenomen aan de jaarlijkse politieke week waar politici zich profileren en vele belangengroeperingen aanwezig zijn. Het NCad verzorgde twee presentaties, respectievelijk over de transitie in het algemeen en een meer uitgewerkte over de aanpak in het regulatoir onderzoek. Daarnaast hebben ontmoetingen plaatsgevonden met enkele Zweedse politici.

Ook presenteerde het NCad het advies *'Transitie naar proefdiervrij onderzoek'* aan geïnteresseerde onderzoekers van de universiteit van Pisa, georganiseerd door de Italiaanse vereniging van chemici.

In oktober is een presentatie in Zweden gegeven tijdens het Zweeds congres van Swetox *(Swedish Academic Research Center for Chemicals, Health and Environment)*. Deze organisatie is een van de belangrijkste onderzoekscentra in Zweden dat werkt op basis van de 3V principes. Bij dit congres waren burgers, politici, NGO's en onderzoekers aanwezig.

8. Communicatie

THet NCad heeft in 2017 meerdere (communicatie)activiteiten ondernomen zoals het geven van lezingen, werkoverleggen met partners en actieve deelname aan congressen. Dit wordt ondersteund door communicatie via sociale media, nieuwsbrieven, vakbladartikelen en de website. Deze communicatie van het NCad richt zich op alle partijen die betrokken zijn bij dierproeven en de 3V's, van onderzoekers tot en met dierenwelzijnsorganisaties.

De website *www.NCadierproevenbeleid.nl* speelt een centrale rol in de communicatie. Omdat het NCad ook internationaal bouwt aan een netwerk is de website ook beschikbaar in de Engelse taal. Daar zijn onder andere de vertaalde uitgebrachte adviezen beschikbaar.

In 2018 richt de communicatie zich verder op het verbeteren van de website. Zo wordt de toegankelijkheid van de site voor het algemene publiek vergroot middels het plaatsen van publiekssamenvattingen van de NCad-adviezen op de NCad website.

9. Financiën

Onderstaande tabel geeft de daadwerkelijk gemaakte kosten weer van de werkzaamheden van het NCad. De personele kosten van het ondersteunend bureau zijn hier de grootste post.

	2016	2017
FTE	4,2	4,0
Kosten werknemers	€ 662.868	€ 597.000
Overige kosten	€ 174.484	€ 187.000
Totaal realisatie	**€ 837.351**	**€ 784.000**

De bestuursleden hebben totaal € 87.000 aan vergoedingen ontvangen. De voorzitter ontving aan vaste vergoeding € 24.520 en de leden een bedrag van € 10.398. In totaal ontvingen zij daarnaast € 14.000 aan declaraties voor reis- en overige kosten. De totale bestuurskosten zijn daarmee € 101.000.

Leden comité	Vergoeding
H. Koeter	€ 24.520
H. Bout	€ 10.398
R. Hameleers	€ 10.398
C.F.M. Hendriksen	€ 10.398
W.A. de Leeuw	€ 10.398
J.B. Prins	€ 10.398
P.R. Roelfsema	€ 10.398
Totaal	**€ 86.908**

Dit is een publicatie van het Nationaal Comité
advies dierproevenbeleid (NCad)
Postbus 93144
2509 AC Den Haag
T 0900 2800028
E NCad@minlnv.nl
www.NCadierproevenbeleid.nl
Twitter @NCad_Nederland

Publicatiedatum: augustus 2018
Publicatienummer: NCad1803 | 113110

Foto's i.s.m. het RIVM

Het NCad is ingesteld voor de bescherming van dieren die worden gebruikt voor wetenschappelijk doeleinden en onderwijs. Het NCad brengt zichtbare veranderingen tot stand gericht op het Vervangen, Verminderen en Verfijnen (3V's) van dierproeven en de ethische toetsing daarvan om daarmee het proefdiergebruik te minimaliseren, zowel nationaal en internationaal.